

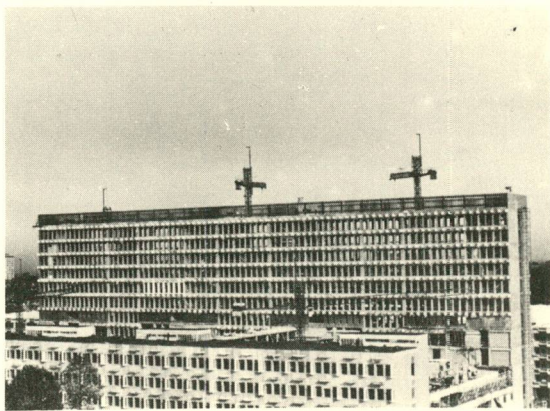
## **BELGISCHE RADIO EN TELEVISIE (BRT).**

De Nederlandse uitzendingen door de Belgische omroep worden sedert 1 februari 1931 verzorgd, overeenkomstig de wet van 18 juni 1930, die de oprichting van een Nationaal Instituut voor Radio-Omroep (NIR) regelde. Zoals vooraf bedongen was, nam het NIR de twee 20 kW-zenders over voor welke bouw Radio-Belgique en de Naamloze Ven-

nootschap Radio in 1928 van de regering toestemming hadden gekregen. In het unitair bestel fungeerde Gust de Muynck als directeur van de Vlaamse gesproken uitzendingen, waarvan de leiding berustte bij E. de Goeyse, F. Dirickx, J. Rens, J. Servotte, B. van Kerkhoven en L. Persijn, de eerste omroeper. De neerlandicus en latere opvolger van Prof. A. Boon te Leuven, E. Rombauts, trad op als Vlaams secretaris van de algemene directie.



*Oud BRT-gebouw aan het Eug. Flageyplein.*



*Nieuw BRT-gebouw aan de Reyerslaan.*

Mede onder impuls van de bestuurders A. Boon, J. Kuypers en M. Sabbe waren de programma's van meet af aan de weerspiegeling van wat er in Vlaanderen omging. De IJzerbedevaart b.v. werd rechtstreeks uitgezonden. Van 1935 af zou dat, door toedoen van de Vlaamsche Nationale Radiovereeniging (Vlanara), ook met het nationaal zangfeest gebeuren. Geen Vlaamse gedenkdag ging onopgemerkt voorbij. De Vlaamse muziek werd in ere gehouden. A. Meulemans was een van de eerste drie vaste dirigenten. Er werden fragmenten uit

Vlaamse toneelwerken, o.m. van Verschaeve, vertolkt. De eigen inbreng aan hoorspelen – ongeveer de helft – lag aanmerkelijk hoger dan thans. Ze kwamen o.m. van A. Thiry, J. Ballings, R. Brulez, F. de Pillecijn, V. Brunclair, W. Putman, A. van de Velde, M. Beversluis en G. Walschap. De cause-riën van C. Peeters en E. Blancquaert over taalzuivering, nu behartigd door J. Florquin (televisie) en M. Galle (radio), sloten een functioneel gebruik van het dialect niet uit, b.v. in het cabaret van Ketje (Renaat Grassin, van 1934 af). Voor de luisteraarskolonie, die in oktober 1935 amper 850 ontvangers telde, werd van 24 mei 1934 af een Vlaams nieuwsbulletin van een kwartier uitgezonden (Ruislede 29,04 m). Aan de vooravond van een belangrijke hervorming moest A. Boon op 16 april 1936 om gezondheidsredenen ontslag nemen uit het dagelijks bestuur. In oktober 1936 werd de culturele autonomie in programmazaken principieel erkend. Het overige bleef tot 1970 op unitaire leest geschoeid. In 1938 verliet het NIR zijn voorlopige behuizing aan de Bolwerkstraat bij de Naamse Poort te Brussel voor die aan het Flageyplein, dat nu geleidelijk ontruimd wordt voor Schaarbeek-Linthout. De Radio Télévision Belge remt de nieuwbouw af om kredieten vrij te maken voor televisie-zendstations te Luik en Charleroi. De BRT beperkt de decentralisatie tot de radio uit vrees de Vlaamse aanwezigheid in Brussel te verzwakken en in de overtuiging hetzelfde resultaat te zullen bereiken met reportagewagens. Voor de Vlamingen te Brussel kwam op 1 januari 1967 de Brabantse omroep en werd het Festival van Vlaanderen tot de hoofdstad uitgebreid. De mogelijkheden van rijdend opnamematerieel werden reeds in 1936 door de eerste reportagewagen aangetoond. De klankbeelden deden hun intrede. De actualiteiten kregen een grote weerklank, die pas zou overtroffen worden door de latere nieuwsfilms. Van een scherp inzicht in de mogelijkheden tot educatief-instructief gebruik van dit medium, die een kwart-eeuw later pas systematisch verkend zouden worden, getuigden in 1934 de elf lessen in de wijsbegeerte, die H.J. de Vleeschauwer (Gent, nu Pretoria) met schriftelijke en mondelinge begeleiding in „radioklassen” gaf. Het was een vroege toepassing van dit moderne medium. Ondanks ontoereikende ontvangst in Limburg en West-Vlaanderen vertienvoudigde het aantal toestellen in 5 jaar (in 1936 voor geheel België: 888.158). In juni 1932 lag de provincie Antwerpen reeds voorop met 33,1 apparaten per 1.000 inwoners, tegen 16,2 in Limburg. Sedert 1969 wordt geijverd voor de opvoering van de Vlaamse zendkracht in de middengolf tot 400 kW tegen 125 kW sedert 1953. De nieuwe zender zou niet te Tombeek op de taalgrens, maar in de streek Wolvertem-Asse verrijzen.

De eerste directeur-generaal van de Vlaamse uitzendingen dr. Th. de Ronde, was een filoloog, zijn opvolger Jan Boon (1939) was toneelman en journalist. Blijkbaar kon het Nederlands toen alleen gehandhaafd blijven door een beroep op taalkundigen. Van de 227 technische en administratieve krachten gaven er maar 90 het Nederlands als voertaal op.

Bracht de hervorming van 1936 het bestel vrij dicht bij dat van de jaren zestig, op de splitsing van de beheersorganen na, dan blijven de vrije omroepverenigingen kenmerkend voor de jaren dertig. De

katholieke, de socialistische, de liberale en de Vlaams-nationale zuil namen van 28 tot 33 % van de zendtijd voor hun rekening. De traditionele kwamen eenmaal per week in de ether. Vlanara een keer per maand. Deze ongelijke behandeling is een constante. In 1968 kreeg de Volksunie evenveel politieke tribunes. De ideologische zendtijd werd haar echter ontnomen met het argument dat er geen nationale ideologie bestaat. Ook uit de bestuursorganen bleef men deze stroming weren. Op 31 oktober 1953 kon men een beeldomroep brengen die Vlaams was, doordat J. Boon hem aan de greep van Frankrijk had weten te onttrekken. Dit machtige buurland had – zonder succes – zelfs het Vaticaan pogen in te schakelen om zijn televisie-procédé aan heel Europa op te dringen. Met dit procédé, te weten 819 in plaats van de thans nagenoeg algemeen aangenomen 625 lijnen als beelddefinitie, werden trouwens vanuit Rijsel Vlaamse televisie-programma's uitgezonden. Bij de start van de kleuren-televisie op 1 januari 1971 kreeg het Franse secam-systeem echter geen kans meer, ook niet in Wallonië. Een filoloog van de jongere generatie greep de door J. Boon geschapen kans. De bezieler Bert Leysen (1920-'59) werd bij zijn tragische dood door A. Westerlinck geëerd als „een van de meest wijze, bezonnen, wereldwijze katholieke realisten” van zijn generatie. „Zijn Vlaams-katholiek idealisme had alle ‚Schwärmerei’ afgezworen en was gerijpt in de werkelijkheid”. „Wat aan die laatste oktoberdag zijn historische betekenis geeft, is het feit dat de Vlamingen voor het eerst door Vlamingen in visueel contact kwamen met de ‚Umwelt’. (...) De Vlamingen hebben op de televisie moeten wachten om beelden te krijgen over de gebeurtenissen in éigen land”. (J. Anthierens)

De nieuwe omroepwet van 18 mei 1960 maakte de vrije nieuwsgaring verder mogelijk door de opheffing van de regeringscensuur, het doortrekken van de autonomie op het bestuursvlak en de uitschakeling van de regering bij het aanwijzen van de bestuurders, ten gunste van het parlement. Door de volmachtenwet van 1967 werd de voorgedij echter weer verzwaaard. Zo werd de autonomie inzake personeelsbeleid gevoelig beknot. Ook de financiële afhankelijkheid van het parlement bleek hinderlijk voor de verdere ontplooiing.

Voor de ontwikkeling naar meer Vlaamse zelfstandigheid bij radio en televisie betekent 1971 een voorlopig rustpunt. Er blijven maar enkele unitaire kernen meer over.

Thans ontvangt ieder uitzendingsinstituut een zelfde overheidssubsidiëring volgens het aantal kijken en luistervergunningen. Van regeringszijde wordt de omroepsbelasting vooralsnog enkel als een belasting op het bezit van een apparaat en niet op de werkelijke ontvangst van bepaalde programma's beschouwd. De inning is trouwens nooit de zaak van de omroep geweest en de opbrengst blijft reeds beneden de som van de subsidie voor BRT, RTB en unitaire diensten samen.

Op 31 december 1969 bezat het Vlaamse land 57,64 % van de televisie-toestellen en 55,65 % van de radio-apparaten tegen 31,85 % en 32,37 % in Wallonië, 10,49 % en 11,49 % te Brussel.

Met overnamen en co-producties, inzonderheid van televisie-toneel, leverde de beeldomroep een opmerkelijke bijdrage tot de culturele integratie van Vlaanderen en Nederland (z. Algemene Con-

ferentie der Nederlandse Letteren). Bij gebrek aan Europees perspectief bij de keuze van de toegevoegde zendkanalen werd anderdeels door de eigen kleurentelevisie de rechtstreekse ontvangst van de beide Nederlandse zenders aanzienlijk moeilijker.

LITERATUUR: *Jaarverslagen van het N.I.R.* (1932-); - J. Anthierens, *Tien jaar Vlaamse televisie* (z.j.).

KAREL HEMMERECHTS